

СТИЛЬОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ ОДНОСЛІВНИХ ІДІОМ**Ангеліна СИНГАЇВСЬКА, Олександр МОСЕЙЧУК (Житомир, Україна)**

У статті проаналізовано проблему стильового розширення однослівних ідіом сучасної англійської мови та їх реалізацію у публіцистичному дискурсі, розроблено класифікацію стильової диференціації однослівних ідіом та окреслено тенденції їх міжстильової взаємодії.

The paper focuses on both the stylistic classification of English one-word idioms and their functioning in modern journalistic discourse. The research seeks to provide the elaborated stylistic classification of one-word idioms as well as to trace their tendency to stylistic interplay and migration.

З точки зору стилістики однослівні ідіоми (ОІ) являють собою неоднорідний корпус мовних одиниць. Стильова диференціація ОІ ускладнюється ще й тим, що завдяки експресивності ідіоматика перетинається з суміжними поняттями “сленгу”, “жаргону”, “арго”, “професіоналізму”, “просторіччя” тощо. **Ідіоматика** є прошарком лексики мови, до складу якого входять різноструктурні вторинні експресивні номінації – слова, словосполучення та речення. При такому тлумаченні ідіоматика виходить за межі фразеології. Занадто вузьке і структурно лімітоване тлумачення поняття ідіоматики, яке панувало у фразеології з моменту її оформлення як мовознавчої науки до недавнього часу, є причиною того, що поняття ідіоми застосовувалося переважно до словосполучення (ідіоми-фразеологізми), у той час як однослівним ідіомам майже не приділялося уваги [3: 8].

Актуальність дослідження зумовлена відсутністю праць, присвячених вивченню стильових параметрів однослівних ідіом, а також необхідністю їх подальшої лексикографічної розробки. *Метою* роботи є визначення стильових особливостей ОІ та їх класифікація. *Об'єкт* дослідження складають англійські однослівні ідіоми, а *предмет*, відповідно, – їх стильові характеристики.

Отже, **однослівна ідіома** – це одно- або багатоосновна лексична одиниця, що характеризується структурно-семантичною цілісною формою, узуальною стійкістю, переосмисленим значенням, образністю, експресивністю, емотивною оцінністю та є продуктом креативної рефлексивно-номінативної діяльності носіїв мови, спрямованої на посилення регулятивного потенціалу мовного знака шляхом вторинної номінації [3: 3].

Переважна кількість ОІ входить до розряду колоквіалізмів і виокремлюється у словниках за допомогою позначок *spoken, informal*, що відповідає українському терміну *фамільярно-розмовний*: *lazybones informal* (ледар, ледацюга), *dumbbell American English/informal* (дурень), *lemon especially American English/informal* (неприємна людина; непотрібна (дешева) річ), *nutcase informal* (псих), *sharpish British English/spoken* (швидко), *rat spoken* (зрадник; ренегат; людина, що залишає організацію тощо в скрутні часи), *eyewash British English/spoken/old-fashioned* (окозамилування), *lousy especially spoken* (мерзенний, огидний; паршивий), *nut British English/spoken* (вдарити когось головою) [7].

Колоквіалізми поділяються на власне колоквіалізми і низькі колоквіалізми. Власне колоквіалізми притаманні фамільярно-розмовному мовленню, а низькі колоквіалізми – просторіччю і є проміжною ланкою між фамільярно-розмовним мовленням та просторіччям. Вони легко проникають у літературно-розмовне мовлення, а також сприяють проникненню сленгізмів з просторіччя в інші різновиди мовлення. Саме приналежність ОІ до нормативного фамільярно-розмовного мовлення та їх прагматичний потенціал пояснює розповсюдженість ОІ у публіцистичному дискурсі.

ОІ притаманні також і спеціальному сленгу/жаргону, наприклад: 1) арго: *clay* – гашиш високої якості (*Ask Bruno where you can dig up some clay*); *kingpin* – велике цабе, головна фігура (*The drug kingpins are well protected*) [4]; 2) професіональний сленг/жаргон (наприклад, медичний): *gasser/gass-passer* (анестезіолог); *slasher* (хірург); *knuckledragger* (ортопед); *shotgunning* (використання великої кількості медичних тестів з надією, що хоча б один з них допоможе визначити хворобу); *bounceback* (пацієнт, що повертається до лікарні після попереднього лікування та виписки з такими ж скаргами); *bagging* (процес підтримки дихання пацієнта за допомогою повітряної подушки, що під'єднується до маски); *banana* (пацієнт хворий на жовтяницю); 3) корпоративний (наприклад, молодіжний): *folks* – батьки, “стари” (*I'll*

have to ask my folks if I can go); *cool* – гарний, чудовий, класний (*This is a really cool setup*); *doll* – гарна дівчина/жінка, “лялечка”, “краса” (*Who’s the doll I saw you with last night*); *chill* – заспокоїтися, охолонути (*All right now, people, chill...chill*) [4].

Значна кількість ОІ належить до прошарку вульгаризмів. Основною ознакою, що відрізняє вульгаризми від інших грубих виразів, є ступінь грубості, яка межує з непристойністю [2: 102]. Вульгаризми складаються з трьох груп: 1) нецензурні одиниці з позначкою “табу”; 2) богохульства (блюзнірства); 3) вульгаризми-інтенсифікатори. Отже, загалом вульгаризми визначаються як нецензурні слова і вирази, лайливі слова, дуже грубі прокляття, що викликають протест слухачів і не допускаються у пристойній розмові, у присутності жінок і дітей [5: 79-81]. Результати аналізу нашого емпіричного матеріалу свідчать про існування ще однієї групи вульгаризмів, пов’язаних з поняттям “політкоректність”. Вульгаризми цієї групи можна позначити терміном “дискримінативи”, оскільки вони є засобом дискримінації певної національності, статі, сексуальної орієнтації тощо, наприклад: *coon/spade* (чорномазій, нігер), *whitey* (особа європеїдної раси, блідошкірий, блідопикий), *Frog* (француз, “лягушатник”, жабоїд), *wetback* (мексиканець-нелегал), *kraut* (німець, фриць), *poof/poofster/queen* (гомосексуаліст, “педик”), *mongol* (людина хвора на синдром Дауна).

Слід зазначити, що, завдяки ЗМІ, велика кількість жаргонізмів стандартизуються, тобто проникають у нормативні прошарки мови, зокрема у фамільярно-розмовне мовлення і популяризуються у широких верствах населення під впливом різних чинників. З іншого боку, популяризація жаргонізмів пояснюється так званою “демократизацією”, зниженням нормативних рамок у сучасному суспільстві у порівнянні з попередніми етапами його розвитку. Наслідки такого стильового зміщення найбільш широко проявляються у публіцистичному дискурсі, оскільки ЗМІ є засобом впровадження й асиміляції одиниць усного мовлення у сфері публіцистики, а також засобом формування мовленнєвих навичок, смаків та естетики членів певної лінгвокультурної спільноти.

Стилістично ідіоми пропонується маркувати за допомогою трьох типів словникових позначок: часових, власне стилістичних (регістрових) та дискурсивних [1].

Часова позначка “застаріле” (іноді “архаїзм” (“old-fashioned” у термінології англословних лінгвістів) або її значуща відсутність надає можливість розмежовувати застарілі ОІ, що обмежуються частотністю вживання та визначаються кількісним шляхом, і ОІ притаманні сучасному мовленню. Прикладом застарілих ОІ можуть служити наступні лексичні одиниці: *eyewash* (окозамилування); *fiddlesticks* (дурниці!); *dunderhead* (дурна голова, телепень); *limey* (англієць); *madcap* (урвиголова, шибайголова, шибеник; паливода); *milksop* (безхарактерна (легкодуха) людина, “квач”, “ганчірка”, “баба”), *pipsqueak* (нікчема, нікчемник, непотріб), *saucy* (непристойний), *swell* (поважна персона, велике цабе, “шишка”). Застарілі ОІ широко вживаються у публіцистичному дискурсі, художній літературі та розмовному мовленні з метою створення певного ефекту.

А.Н. Баранов і Д.О. Добровольський [1] серед власне стильових позначок, що використовуються для стилістичної диференціації ідіом, виділяють “високе”, “нейтральне”, значуща відсутність позначки, “знижене”, “брутальне”, “непристойне” і “нецензурне”. Оскільки майже всі ОІ (та інші структурні типи ідіом) належать до розмовного мовлення, позначка “розмовне” є недоречною і надлишковою у межах корпусу ОІ: “маркується лише те, що відрізняється за стилістичними характеристиками від більшості стилістично нейтральних лексем” [1]. Отже, відсутність спеціальних позначок означає, що ОІ належить до розмовного мовлення, стиль якого є характерним для повсякденного спілкування і утворює точку відліку з протилежними полюсами “високе” та “нецензурне”. Нейтральними у власне стилістичному відношенні є ОІ, розташовані на один щабель вище нульової позначки, а зниженими – на один щабель нижче. На думку авторів, загальносистемний зсув у бік розмовності та субстандарту вимагає більш диференційного підходу до зниженого регістру мовлення і призводить до необхідності маркування знижених ОІ за допомогою позначок “знижене”, “брутальне”, “непристойне” і “нецензурне”. Слід зазначити, що стильова позначка “знижене” співвідноситься з ОІ, що належать до стилю мовлення нижчого за стиль

повсякденного спілкування, але не пов'язаного з брутальними, непристойними або нецензурними ОІ.

Таким чином, вибудовується градуальна система стильових позначок ОІ:

1. **“високе”**: *chameleon* (хамелеон (про людину)); *eagle-eyed* (гострозорий); *viper* (змія, гадюка (про людину)); *vixen* (сварлива жінка, мегера); *manikin* (чоловічок; карлик); *odyssey* (одісея, мандрювання); *puckish* (пустотливий, грайливий); *pygmy* (пігмей, карлик, нікчема); *silver-tongued* (красномовний); *stouthearted* (сміливий, стійкий): “*Lenity and forbearance have only nursed the viper into life,*” *the Tribune thundered* [6];

2. **“нейтральне”**: *albatross* (тягар); *eyesore* (щось огидне (для ока), “більмо на оці”); *gatecrash* (приходить/проходить без запрошення/квитка); *off-the-cuff* (спонтанний, непередбачений); *oily* (слейний, улесливий); *paper-pusher* (канцелярський шур); *pawn* (пішак); *red-blooded* (стовідсотковий, закоренілий); *sandbag* (змушувати, приневолювати), *spoon-feed* (детально пояснювати, “розжовувати”): *Scott Eyre agreed that Zell is only doing what any red-blooded capitalist would do in the same situation* [6];

3. **значуща відсутність позначки**: *rip-off* (здирицтво); *scribbler* (писака); *shilly-shally* (бути нерішучим, вагатися); *skyrocket* (швидко підніматися (рости)); *slowcoach* (млява (тупувата, відстала) людина); *smartypants* (розумник, всезнайка); *sweet-talk* (вмовляти когось за допомогою лестощів); *swell-headed* (зарозумілий, самовдоволенний, чванькуватий, високої думки про себе); *washout* (невдача); *well-heeled* (заможний, багатий, при грошах): *So it's all up to you. Classroom scribbler or contemporary master? Both are an option* [10];

4. **“знижене”**: *pigheaded* (впертий); *stinker* (мерзотник, покидьок, лайно); *sucker* (телепень, “лох”); *worm* (хробак, нікчемна людина); *earhole* (вухо); *fatso* (товстун, кабан); *loudmouth* (крикун); *cakehole* (рот); *minted* (заможний, “запакований”); *moon* (показувати зад публічно); *mouthy* (балакучий, багатослівний, язикатий); *nimrod* (дурень, тупоголовий, ідіот): *Free Angelina! That's all I could think as I watched Angelina Jolie square her jaw against yet another stinker, this one the unsavory thriller “Taking Lives”* [8];

5. **“брутальне”**: *shirt-lifter/pansy* (гомосексуаліст, гомик); *slapper* (шльондра); *fishwife* (сварлива жінка. “базарна баба”); *pissed* (п'яний), *paw* (лапати, мацати); *mug* (морда, пика): *He is, in fact, just abuse stuffed into a waistcoat: having killed one woman he attempts to degrade and derange his wife, while also lustily pawing the household's young maid* [11];

6. **“непристойне”**: *rat-arsed* (вкрай п'яний); *screw* (статевий акт, “трах”); *shit-hot* (найкращий, супер, (рос. охренительный); *shithhead* (повний ідіот, дурло); *shithole* (брудне, неприємне місце); *shitty/piss-poor* (вкрай поганий, неприємний (пор. рос. дерьмовый, херовый); *sissy* (жінкоподібний чоловік або хлопець, “баба”); *stiffy* (ерекція, “стояк”); *lard-ass* (жирна свиня (про людину), *piss-ant* (козел, гондон); *piss-take* (знуцання, глузування); *pisser* (щось складне і неприємне; лайно), *pisshead* (людина, що вживає непомірно багато алкогольних напоїв (рос. бухарь), *pissy* (злий, роздратований): *Now the worst ever passes the ancient office to another talentless lardass as the post is abolished* [9];

7. **“нецензурне”**: *spade/coon* (нігер, чорнопикий); *wetback* (мексиканець-нелегал), *mick* (ірландець), *motherfucker* (неприємна людина, козел, гондон), *scrubber* (шльондра, проститутка), *crack/cabbage/basket* (жіночий статевий орган).

Слід зазначити, що вищевказані позначки вказують на стилістичну диференціацію ОІ у межах ідіоматики. У випадку стилістичної диференціації ОІ у рамках усієї системи мови слід переглянути позначку “нейтральне” та значущу відсутність позначки, оскільки нейтральність по відношенню до ідіоматичних одиниць не є членом бінарної опозиції (на відміну від, наприклад, часових позначок, що визначають опозицію “застаріле” : “нейтральне”), а функціонує “як одне із значень градуального параметра між нульовою позначкою та позначкою “високе” [1]. Значуща відсутність позначки співвідноситься з повсякденним спілкуванням, одиниці якого, як правило, позначаються у загальних словниках за допомогою ремарки “розмовне” або “informal”. Оскільки майже всі ОІ належать до розмовного регістру мовлення (окрім ОІ, притаманних високому, патетичному мовленню), позначка “розмовне” або “informal” є неефективною всередині класу ідіоматичних одиниць.

Досить нечіткими є межі між зонами брутальних і знижених, знижених й повсякденно-розмовних ОІ, оскільки кордони між цими регістрами є відкритими для міграції ОІ з одного

класу в інший. Така рухливість і дифузія меж зазначених реєстрів мовлення зумовлена сучасною тенденцією до загальносистемного зсуву у напрямку до знижених стилів. У зв'язку з цим, рухливості та нестабільності набуває й усереднена норма моралі та естетики, яка виступає гарантом і критерієм стилістичної диференціації мовних одиниць. Тому, у сучасних умовах досить часто досліднику доводиться покладатися на відчуття, тобто на власну інтуїцію.

Дискурсивні позначки характеризують ОІ з точки зору специфічних особливостей номінації у конкретній підмові, тобто визначають сфери їх використання, а не власне стилістичний реєстр [1]. Серед дискурсивних ознак ОІ можна виокремити родові позначки за варіантами англійської мови – “американський”, “британський”, “австралійський” та іноді “новозеландський” й “канадський”, і видові – “книжне”, “журналізм” та “жаргонізм” (або “сленг”). Остання позначка може мати дрібніший розподіл в залежності від напрямків класифікації жаргонів, наприклад: “молодіжний”, “дитячий”, “студентський”, “афро-американський”, “комп’ютерний”, “медичний”, “фінансовий”, “військовий”, “музичний”, “кримінальний” (або “арго”) тощо.

Позначка “книжне” вживається для позначення ОІ, що вживаються переважно у писемному літературному мовленні, та, як правило, співвідноситься зі стилістичними позначками “високе” й “застаріле”. Позначка “журналізм” характеризує ОІ, що, переважно, вживаються у публіцистичному дискурсі та є притаманними мовленню періодичних видань, теле- або радіопередач тощо. Відсутність позначок “американський”, “британський”, “австралійський” тощо вказує на те, що певна ОІ є спільною для основних варіантів англійської мови.

Публіцистичний дискурс на сучасному етапі розвитку суспільства характеризується загальним зниженням офіційного мовлення, популяризацією субстандарта і активним проникненням його складових у масову культуру, що, у свою чергу, призвело до зниження норми та естетики мовленнєвих ідеалів споживачів ЗМІ. Зміни й порушення стандартизованого книжкового та розмовного мовлення набули масового характеру під впливом мови періодичних видань, радіо і телебачення. Отже, сучасна англійська публіцистика визначається зміною ідеалів високої, елітарної культури на масову. Читач кінця ХХ й початку ХХІ ст. сприймає мову періодичних видань, радіо й телебачення як стандарт, у той час як читач першої половини ХХ ст. мав за еталон та орієнтувався на мову класичних письменників.

У результаті змінилася й стилістика публіцистичного дискурсу: глобально звузилася сфера вживання високого, патетичного стилю під впливом нейтрального. Колишню зону нейтрального стилю мовлення зайняли більш експресивні фамільярно-розмовний стиль та розмовний стиль зниженого реєстру, які мають прагматичні переваги над попереднім – здатні краще впливати на свідомість читача. Таким чином, проникнення й функціонування у публіцистиці ідіом взагалі та ОІ зокрема, є відображенням взаємодії мовних та позамовних чинників – суспільного життя і системи мови.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Баранов А. Н. Парадоксы стилистической дифференциации идиом / А. Н. Баранов, Д. О. Добровольский // Диалог' 2003: междунар. конференция, 11-16 июня 2003 г.: докл. – Протвино, 2003. – Режим доступа: <http://www.dialog-21.ru/Archive/2003/DobrovolskijBaranov.htm>.
2. Гальперин И. Р. Очерки по стилистике английского языка / И. Р. Гальперин. – М. : Издательство литературы на иностранном языке, 1958. – 459 с.
3. Мосейчук О. М. Системні та функціональні особливості англійських однослівних ідіом (на матеріалі сучасного публіцистичного дискурсу) : автореф. дис. на здобуття наук. степеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 „Германські мови” / О. М. Мосейчук. – Харків, 2009. – 20 с.
4. Словарь американского сленга / [сост. Р. А. Спирс] (NTC's Dictionary of American Slang). – М. : Русский язык, 1991. – 528 с.
5. Хомяков В. А. Введение в изучение сленга – основного компонента английского просторечия / В. А. Хомяков. – Вологда, 1971. – 102 с.
6. Chicago Tribune / March 12, 2008. – Режим доступа : <http://chicagotribune.com/>
7. Longman Dictionary of Contemporary English. The Living Dictionary / [ed. by S. Bullon]. – Harlow, England : Pearson Education Limited, 2003. – 1949 p.
8. Los Angeles Times / March 19, 2004. – Режим доступа : <http://latimes.com/>
9. The Guardian / June 19, 2003. – Режим доступа : <http://www.guardian.co.uk/>
10. The Times / Apr 21, 2004. – Режим доступа : <http://www.sunday-times.co.uk/>
11. The Observer / June 17, 2007. – Режим доступа : <http://observer.guardian.co.uk/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Ангеліна Сингаївська – кандидат філологічних наук, професор, завідувачка кафедри англійської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: функціональна граматики англійської мови, семантика, ідіоматика та фразеологія.

Олександр Мосейчук – викладач кафедри англійської філології та перекладу Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Наукові інтереси: ідіоматика та фразеологія, прагматика і мовленнєвий вплив.

**СЕМАНТИЧЕСКИЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОНИМНЫХ ЕДИНИЦ В СВЕТЕ
КОНЦЕПЦИИ ЗНАЧЕНИЯ А.Ф.ПОСЕВА****Евгения БЕЛИЦКАЯ (Горловка, Украина)**

У статті здійснена спроба з'ясувати можливості вивчення семантики онімів у контексті зовнішньої (логічної) семантики на тлі філософської концепції іменування О.Ф.Посева.

The paper studies the possibilities of proper names study as to their semantic value in the context of the so-called external (logical) semantics against the principles of Losev's philosophic conception of naming.

Проблема соотношения слова и вещи едва ли не древнейшая в лингвистическом мире. Это, пожалуй, единственная дискуссия в языкознании, которая по значимости сопоставляется (и подчиняется) глобальной теме: в чем, собственно, заключается сущность языка. В самом деле, ответив на вопрос о качестве соотношения слова в языке и той вещи, которая этим словом именуется, мы раскрываем онтологические механизмы бытования языка. Однако до сих пор это одна из вечных тайн человечества, которая, как следствие, не дает возможности ответить и на другой вопрос – о существовании языкового значения. Применительно к проприальным единицам языка проблема усугубляется их особым статусом, специфическим местом в языковой системе (если признавать наличие таковой). Тем не менее, данный факт не уменьшает стремления современных ономастов (автора данной статьи в том числе) постичь существо семантики собственных имен (далее в тексте – СИ). Что может быть интереснее ответа на вопрос о причинах проприального именованья, механизмах «включения» данной номинации в стабильную языковую систему, развития номинации такого типа. Попытки ответить на эти вопросы были предприняты в работах отечественных и зарубежных лингвистов: Дж. Милла, Г.Фреге, Вили ван Лангендонка, А.В. Суперанской, П.А. Флоренского, А.Ф. Лосева, Е.С. Отина, Ю.А. Карпенко, В.М. Калинин и многих других. При этом поиски идут в двух направлениях: в области внешней семантики (на уровне теории референции, реже – теории смысла, практически никогда – на уровне семантики возможных миров) и внутренней семантики (на уровне психо- и фоносемантики, лексической и грамматической семантики, семантики текста, в настоящее время еще и в сфере когнитивной семантики). В данной статье нас интересует лишь одно из направлений изучения значения собственных имен – внешняя семантика, в частности, теории референции.

Известно, что СИ типа «Платон» или «Нью-Йорк» являются парадигмами «референциальных выражений», указывающих на нечто в окружающей действительности [8: 1]. Как следствие, современная интерпретация древней дискуссии, упомянутой выше, может звучать достаточно радикально – можно ли интерпретировать отношения между предметом и СИ, его номинирующем, отношениями референции.

Есть по крайней мере две точки зрения относительно вопроса о референциальных возможностях СИ – теория онима как жесткого десигната, связанная с именем Дж.Милла, и так называемая описательная теория СИ Г.Фреге.

Логическая концепция Дж. Милла ценна для лингвистов, поскольку ученый считал логику «частью искусства мысли», а язык признавал тривиальным носителем мысли [6: 17], таким образом, вводя логические процедуры анализа в обиход языкознания. Ориентируясь на пропозициональную конструкцию простого утвердительного предложения, Милл выделил в нем субъект, предикат и связку и разделил имена на общие и единичные. Первые могут утверждаться для неопределенного количества предметов, вторые – только для одного предмета, например: *Джон, нынешняя королева Великобритании*. Первые интерпретируются как предикатные выражения, вторые – как субъектные. Милл разграничивает также абстрактные и конкретные имена и, что более значимо, коннотирующие и неконнотирующие (денотативные) имена. Согласно Миллу, неконнотирующие имена могут обозначать либо